

ขอคิดด้วยคน: เทคโนโลยีกับการปฏิรูปการศึกษา

จรัญ จันทลักษณ์⁹

วันนี้วันที่ 30 ธ.ค.61 ผมขอคิดส่งท้ายปีเก่า ...

ผมได้ฟังการประชุม เรื่องการปฏิรูปการศึกษามาหลายเวทีฟังนักปราชญ์การศึกษาจำนวนมากมาย แลกเปลี่ยนเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะด้าน IT (Information Technology) และสมาร์ตโฟน ที่ช่วยให้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (Information) ได้ง่ายและทั่วถึง ฯลฯ

ผมย้อนคิดถึงเมื่อกว่า 20 ปีมาแล้ว ที่ผู้เชี่ยวชาญไอทีระดับนานาชาติทำนายว่า ออฟฟิศจะหายไป ภายในไม่เกินสองทศวรรษ ห้องสมุดจะหายไปเพราะจะมีห้องสมุดเสมือนจริง (Virtual Library) เข้ามาแทน พร้อมด้วยอีบุ๊ก (Electronic Books) มาถึงวันนี้กรุงเทพมหานครยังรุดตดแบบมหาประลัย เพราะคนขับรถไปทำงาน

วันนี้เรากำลังเจอเรื่อง AI (Artificial Intelligence) เช่น หุ่นยนต์ โดรน เป็นต้น รวมทั้งอินเทอร์เน็ต รุ่น 5G และ IOT (Internet Of Things) ต่อไปก็จะมีเทคโนโลยีแบบพลิกผัน หรือพลิกสลาย (Disruptive Technology) อื่นๆ เกิดขึ้น แล้วเราก็ต้องติดตามใช้ ของใหม่ ‘ของเขา’ ซึ่งเราจะต้องเสียเงินซื้อของ ต่างประเทศทั้งสิ้นกันต่อไป

ปราชญ์การศึกษาหลายคนเชื่อว่าปัจจุบันนี้ เรามีความรู้รอบตัวและเข้าถึงได้ง่าย คนสามารถเรียนรู้ ได้เอง ไม่ต้องอาศัยครูก็ได้ แต่ผมไม่เชื่อ คนอาจเรียนเรื่อง การค้าขาย ธุรกิจ หรือ การตลาดเอาเองได้ แต่ผม ไม่เชื่อว่า คนทั่วไปจะเก่งถึงขนาดเรียนวิชาเคมี ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ ชีววิทยา ด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องอาศัย อาจารย์สอนและแนะนำ

สถานศึกษาและบางหลักสูตรต้องลดลงหรือมีการปรับปรุง

โรงเรียนบางแห่ง มหาวิทยาลัยบางสำนักโดยเฉพาะภาคเอกชนอาจต้องปิดตัวลง ผมเห็นด้วยว่าเป็นไปตามกฎอุปสงค์และอุปทาน เพราะเมื่อจำนวนนักเรียนนักศึกษาลดลง จำนวนมหาวิทยาลัยที่เคยมีเพียง 5 แห่ง ตอนผมเรียนเมื่อ พ. ศ. 2498 แล้วทวีจำนวนเป็นเกือบ สองร้อยแห่งในปัจจุบัน และมีคุณภาพตั้งแต่ A-Z ต้อง ลดจำนวนลง เพราะคนไทยเกิดน้อยลงเคยเกิดปีละล้านกว่า ตอนนี้เหลือเพียงครึ่งเดียว

อย่างไรก็ตาม โปรดสังเกตว่า คนก็ยังแข่งขันกันเข้าเรียน เช่น

- ยังมีการสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัย
- ยังมีการเสียแป๊ะเจี๊ยะเพื่อเข้าโรงเรียนดี ๆ

⁹ ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ จันทลักษณ์, ศาสตราจารย์ของคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- บางคนยอมเสียเงินมาก ๆ เพื่อให้ลูกเรียนโรงเรียนนานาชาติ ฯลฯ

ทำไม ? ... คนแข่งขันกันเข้าเรียนในสถาบันที่มีคุณภาพใช้หรือไม่ ?

โรงเรียนและมหาวิทยาลัยเอกชนบางแห่งต้องปิดตัวลงเพราะไม่สามารถเลี้ยงตัวเองจากธุรกิจการศึกษาได้ก็เป็นเรื่องธรรมดาส่วนสถาบันของรัฐบางแห่ง แม้มาตรฐานต่ำก็ยังมีอยู่ได้ เพราะใช้เงินหลวง (ภาษีประชาชน) ไม่มีใครกล้าปิด ...ไม่เชื่อลองใช้ ม. 44 ปิดดูสิ จะได้ว่าอะไรเกิดขึ้น?

ประเด็นที่ขอมองต่างมุม

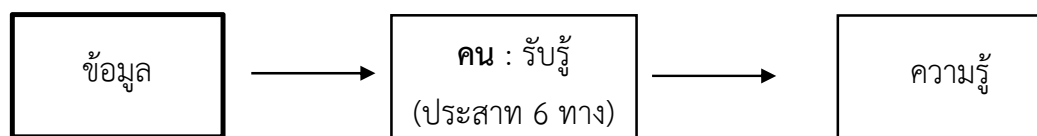
เท่าที่ฟังมา ประชาชนการศึกษาส่วนใหญ่ตั้งธงว่า ปัจจุบันนี้มีความรู้รอบตัว เข้าถึงได้ง่าย เช่น ฐานข้อมูลกูเกิล (อาจารย์กู) คนใฝ่เรียน สามารถเรียนรู้ได้เองตลอดเวลา ไม่ต้องไปเรียนในสถานศึกษาก็ได้ อยากทำนาปลูกข้าวสังข์หยด ก็อ่านเอาจากสมาร์โฟนก็ทำได้แล้ว

ผมมีความคิดเห็นที่แตกต่างบางประการ เช่น

- 1) ข้อมูล (Data) หรือ ข่าวสาร (information) กับความรู้ (Knowledge) มีธรรมชาติที่ต่างกัน
- 2) วิชาต่าง ๆ มีความยากง่ายแตกต่างกัน
- 3) การศึกษามีจุดมุ่งหมายและระดับแตกต่างกัน
- 4) คนและสังคมไทยมีลักษณะทางสังคมจิตวิทยาและพฤติกรรมที่แตกต่างจากประเทศตะวันตกและญี่ปุ่น

1) ข้อมูลกับความรู้

ข้อมูล (Data หรือ information) ปัจจุบันคนทั่วไปอาจพูดถึง Big Data กันมาก บางคนรู้เรื่องดี แต่บางคนก็พูดตามคนอื่น คำว่า ข้อมูล ผมขอหมายถึง ข้อบันทึก หรือ สารสนเทศ ที่เป็นทั้งปริมาณ (Quantitative) และคุณภาพ (Qualitative) ที่เก็บไว้ในฐานข้อมูล (Database) ต่าง ๆ ข้อมูลในฐานกูเกิล (Google) ก็เป็นข้อมูล มีทั้งเรื่องราว สถิติตัวเลข รูปภาพ วิดีโอภาพและเพลง และคำอธิบายต่าง ๆ

ภาพที่ 1 ความแตกต่างระหว่างข้อมูลกับความรู้

ความรู้ (Knowledge) คนรับรู้ข้อมูลได้ด้วยประสาท 6 ทางคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ข้อมูลที่คนรับรู้ แล้วด้วยประสาททางใดทางหนึ่ง หรือหลาย ๆ ทาง จะรับรู้ด้วยระดับความลึกซึ้งเพียงใดก็ตาม เรียกว่า **ความรู้** (ดูภาพที่ 1)

สมัยนี้คนบางคนหาข้อมูลจากกูเกิล แล้วเอามาตัดแปะ (Cut - and - paste) เป็นผลงานของตนเอง แต่ไม่ได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียงใหม่เป็น**ความรู้**ของตนเองจึงมีมาก รวมทั้งนักศึกษาและ

อาจารย์ จึงเกิดปัญหาการลอกเลียน (Plagiarism) จนการป้องกันการลอกเลียน ก็กลายเป็นปัญหาเสียเองในสังคมไทย

ฐานข้อมูลเช่นกูเกิล ช่วยให้คนไม่ต้องจำรายละเอียดมาก แต่ก็ยังต้องเรียนรู้เพื่อให้ได้ความรู้มากพอสำหรับเป็นพื้นฐานการคิด ข้อมูลจำนวนมากคนไม่จำเป็นต้องจำแต่ก็ต้องรู้และเข้าใจ

ข้อมูลบางอย่างรับรู้เพียงทางตา (อ่าน) และใจ (คิด) ยังไม่เพียงพอ ต้องรับรู้ ทางกาย (ฝึกฝน) ด้วย เช่น การขับรถ การร้องเพลง การเต้นรำ ฯลฯ ข้อมูลบางอย่างต้องรับรู้ทางจมูกเช่นกลิ่น รับรู้ทางลิ้นหรือปาก เช่น รสชาติอาหาร รับรู้ทางหูเช่นเสียงดนตรี จึงจะเกิดความรู้

ผมเชื่อว่า เราจะขาดครูอาจารย์ไม่ได้ในการจัดการและอำนวยความสะดวก การเรียนรู้ โดยใช้ตัวช่วยเอื้ออำนวยได้มากขึ้นในการเรียนรู้

2) วิชามีความยากง่ายแตกต่างกัน

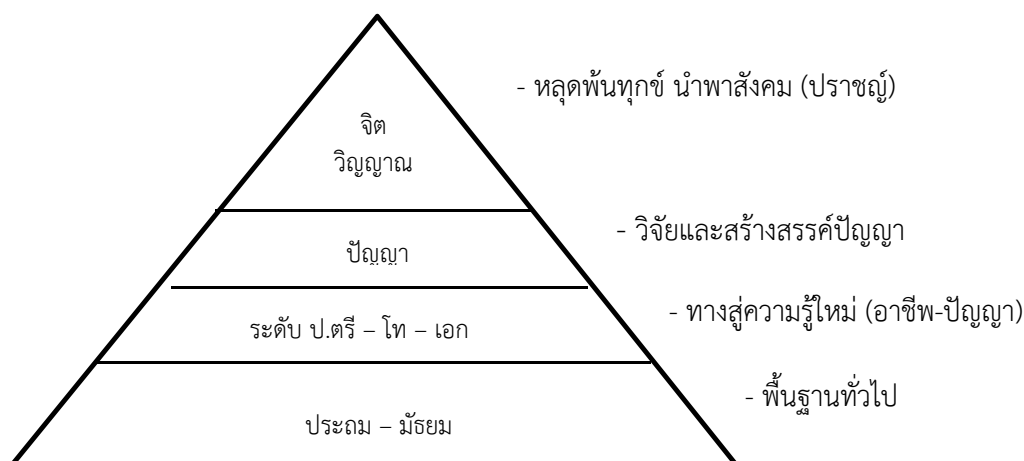
ตอนเรียนชั้นประถม/มัธยม ยังจำได้ว่าวิชาที่นักเรียนสอบตกกันมากได้แก่วิชาวิทยาศาสตร์ เช่น เคมี ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์เป็นต้น วิชาเหล่านี้แม้มีครูบรรยาย บอกกล่าวชี้แนะ ตรวจการบ้าน ฯลฯ แต่นักเรียนก็ยังเข้าใจถ่องแท้ได้ยากการที่นักเรียนจะเรียนเข้าใจแจ่มแจ้งด้วยตนเอง จากกูเกิล หรืออาจารย์ก็น่าจะทำได้ยาก ขนาดมีอาจารย์สอนแล้วแต่นักเรียนจำนวนมากยังต้องเสียเงินเสียเวลาไปเรียนพิเศษเพิ่มเติม

วิชาบางวิชาต้องมีภาคปฏิบัติการ เช่น วิชาเคมี พันธุศาสตร์ สถิติ เป็นต้น เพราะตาหู ฟัง ยังไม่พอต้องลงมือทำแบบฝึกหัดปฏิบัติการ คิดตอบโจทย์ จึงจะเข้าใจอย่างแท้จริง ผมจึงไม่เชื่อว่าคนจะเรียนวิชาส่วนใหญ่ได้โดยไม่ต้องพึ่งอาจารย์ เพียงแต่วิธีการเรียนการสอนต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของตัวช่วย เช่น IT เป็นต้น

3) การศึกษามีจุดมุ่งหมายและระดับต้นลึกแตกต่างกัน

คนส่วนมากจะมองการศึกษาเพียงเพื่อมีงานทำ เวลาผลสำรวจบัณฑิต (วันรับปริญญา) แสดงว่าคนมีงานทำแล้วมีเพียงร้อยละ 60 คนทั่วไปก็จะโวยวายว่ามหาวิทยาลัยสอนไม่ตรงความต้องการของตลาดแรงงาน แล้วเรียกร้องให้ปิดหลักสูตรบ้าง ปิดคณะวิชาบ้าง ฯลฯ แต่คนที่เคยเป็นครูบาอาจารย์มาแล้วนาน ๆ จะเข้าใจได้ดีว่านี่เป็นเรื่องธรรมดาที่ไม่ได้ผิดปกติอะไร

นักการศึกษาจะต้องมองการศึกษาทั้งระยะยาว ทั้งในเชิงกว้าง และเชิงลึก การมองสั้น ๆ แคบ ๆ แล้วมีปฏิกิริยาแบบ “กระต่ายตื่นตูม” จะสร้างปัญหามากกว่าช่วยแก้ไข โดยเฉพาะผู้ที่เป็ผู้นำนักการเมืองและผู้มีอำนาจ

ภาพที่ 2 ระดับการศึกษาและเป้าหมายของคน

ปราชญ์ทางการศึกษามักกล่าวเตือนเสมอว่า ‘อย่าใช้เงินนำหน้าปัญญาตามหลัง’ เพราะจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้นมิใช่สอนให้คนเรียนจบเพียงมีงานทำ และหาเงินจนวาระสุดท้ายของชีวิต เป้าหมายของชีวิตคนและสังคมมีมากกว่านั้นมาก (ดูภาพที่ 2)

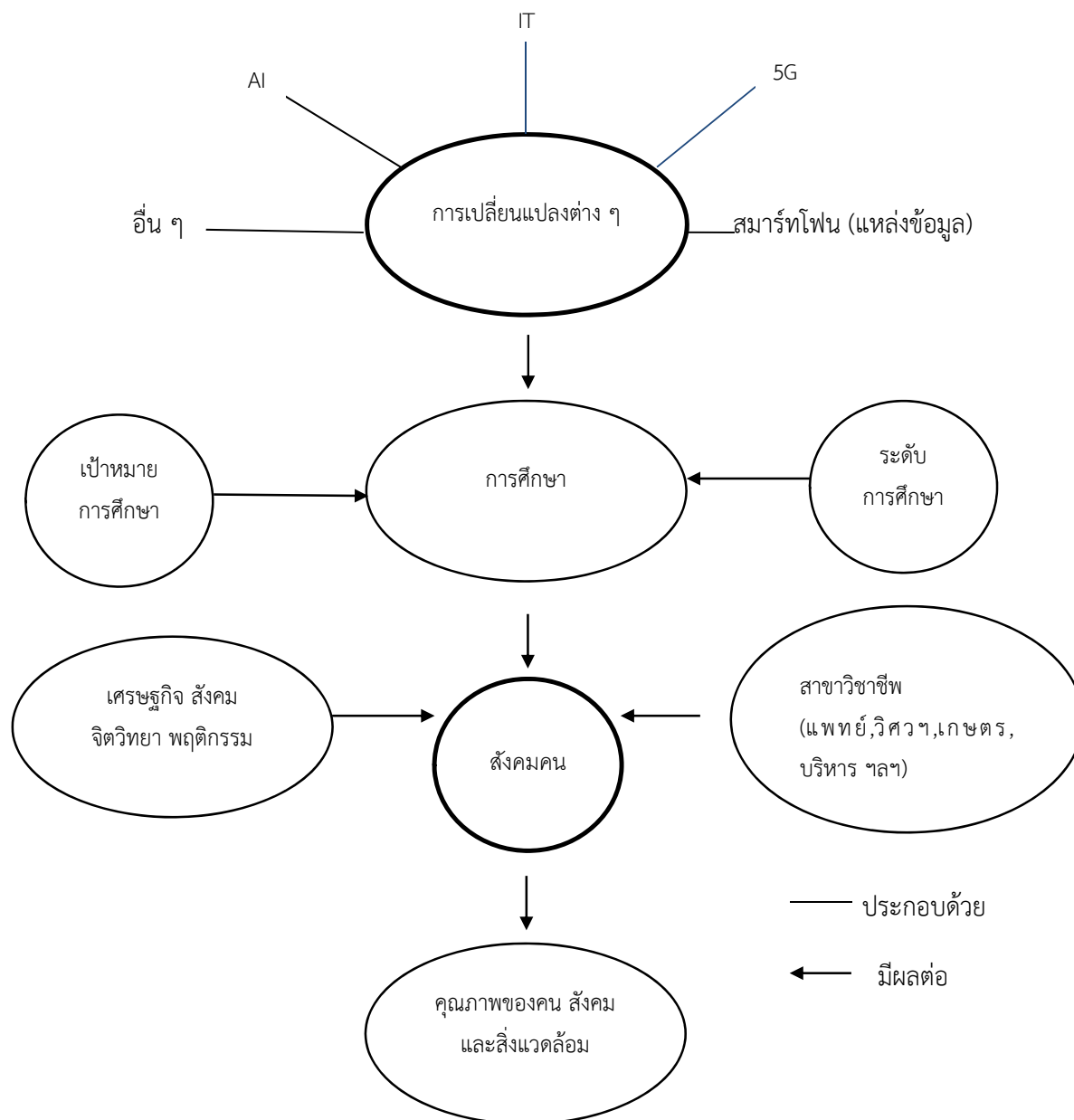
การปฏิรูปการศึกษาจึงต้องยึดคนและสังคมเป็นจุดศูนย์กลาง และยึดเป้าหมายของการศึกษา คือ เปิดโอกาสให้คนและสังคมสามารถพัฒนาตนเองสู่เป้าหมายสูงสุด ถึงขั้นมีปัญญาและนำพาสังคมสู่ความสงบสุข มีอารยธรรม และศีลธรรม ซึ่งจะช่วยให้โลกอยู่รอดปลอดภัยจากความโกลาและการทำลายของมนุษย์

คนทั่วไปในยุคปัจจุบันมุ่งมองแต่การศึกษาที่มีเป้าหมาย เพียงเพื่อการแสวงหาเงินเพื่อสนองความโลภของคนในระบบบริโภคนิยมวัตถุนิยม การสร้างธุรกิจการค้าการขาย ทำอย่างไรจะรวยเร็ว มีเครื่องสนองกิเลสของตนเองมาก ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด เห็นเศรษฐกิจเป็นเทวดา เห็นเงินเป็นพระเจ้า ในขณะที่โลกกำลังถูกทำลายเพราะคนมุ่งแต่แสวงหาเงิน และบูชาเงินเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต การศึกษาเช่นนั้นไม่ใช่การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

4) คนและสังคมไทยมีลักษณะทางสังคมจิตวิทยาและพฤติกรรมที่แตกต่างจากคนตะวันตก

คนไทยและสังคมไทย โดยทั่วไปมีความอ่อนแอด้านระเบียบวินัย ชอบความสบาย พ่อแม่มีความรักและห่วงใยลูกมาก ทำให้เด็กอ่อนแอและขาดความรับผิดชอบ เมื่อเทียบกับสังคมตะวันตก หรือญี่ปุ่น ดังนั้น การใช้ความพยายามเรียนรู้ด้วยตนเอง การรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการศึกษาและความมุ่งมั่นมานะพยายามในการพึ่งตนเองของคนไทยโดยทั่วไปจะอ่อนแอต่ำกว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองจะประสบความสำเร็จได้ยาก พ่อแม่ก็ขาดอุเบกขาในการเลี้ยงลูก หนูดูกประสบความสำเร็จลำบากไม่ได้ เพราะมีความรักความเมตตากรูณา มาก จึงต้องทำการบ้านแทนลูก “ป้อนข้าวป้อนน้ำ” ลูกจนลูกอ่อนแอดูแลตนเองไม่เป็นทำให้ลูกบางคนเติบโตเป็น ‘เผ่พาทรง’

ดังนั้นการที่จะให้คนไทยเรียนจากอาจารย์กู (กูเกิล) โดยไม่พึ่งครูบาอาจารย์ตัวจริงคงจะเป็นไปได้ยาก อาจารย์เสมือนจริง เช่น อ.กู เป็นได้เพียงตัวช่วย การที่ด่วนสรุปว่าต่อไปนี้ไม่ต้องมีครูไม่ต้องมีโรงเรียน เพราะเด็กไทยจะชวนขายเรียนด้วยตนเองจาก อ.กู น่าจะไม่ถูกต้องแน่นอน แต่ครูต้องรู้จักใช้ประโยชน์ตัวช่วยให้เพียงพอ

ภาพที่ 3 ปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา

โดยภาพรวม (ภาพที่ 3) ผมจึงอยากดึงความคิด ความเชื่อ ของปราชญ์การศึกษา เพื่อมิให้หลงเส้นทึบ และเกิดความทึงกับ IT จนเกินไป IT มีประโยชน์แต่แทนครูไม่ได้ คนและสังคมนั้นมีความซับซ้อนมากมาย

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนและสังคม การศึกษาที่มุ่งแสวงหาเงินเป็นหลัก จะไม่สามารถผดุงคุณภาพสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้ การศึกษาที่มุ่งพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเริ่มต้นที่การมีครูที่มีจิตวิญญาณอันประเสริฐเพียบพร้อมด้วยความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นแหละ ย่อมจะเป็นความหวังของสังคมที่ดีและสงบสุขได้